

Söndagskrönika: Liberal hegemoni

På internationell nivå kännetecknas den liberala ordningen av ekonomisk öppenhet, dvs. låga hinder för handel och investeringar, att relationerna mellan stater regleras av lagar och institutioner som FN, Världshandelsorganisationen (WTO) och multilaterala allianser som NATO. På nationell nivå är den liberala ordningen liktydigt med:

- Demokratiskt valda ledare
- Rättsstatsprincipen
- Marknadsekonomi
- Religiös och social tolerans
- Mänskliga rättigheter.

Förespråkarna för en liberal världsordning tror varken att detta drömsamhälle uppstår spontant eller automatiskt upprätthåller sig självt. Tvärtom anser de att den liberala ordningen kräver ett aktivt ledarskap. De är också överens om USA, som den enda supermakten, är unikt kvalificerat för att ta ledningen. Eftersom USA inte står inför några hot på västra halvklotet och är skyddat från resten av världen av två enorma oceaner, kan landet ingripa i avlägsna länder utan att riskera den egna överlevnaden. Den liberala hegemonins två grundläggande övertygelser:

- USA måste förbli mycket mäktigare än något annat land.
- USA bör använda sin överlägsna militärmakt för att försvara, sprida och fördjupa liberala värderingar runt om i världen.

Under 1990-talet, efter Sovjetunionens kollaps, verkade historien gå i USA:s riktning och det ansågs vara lätt att sprida den amerikanska versionen av liberalism. Segern i det kalla kriget, de så kallade sammetsrevolutionerna i Östeuropa och en våg av demokratiska övergångar i Latinamerika övertygade många om att liberal demokrati var den enda logiska slutpunkten för moderna eller till och med postmoderna samhällen.

USA:s utrikesminister Madeleine Albright kallade USA för "den outhärliga nationen som ser längre än vad andra gör". *Washington Post* hyllade USA:s utrikespolitik som "den landmina som skyddar civilisationen från barbariet". Endast så kallade skurkstater, ledda av diktatorer och internationella bråkmakare, motsatte sig USA:s maktutövning, men de var jämförelsevis svaga och politiskt isolerade. I vilket fall som helst antogs de vara på väg mot historiens skräpkammare.

Statsvetaren Francis Fukuyama fångade tidsandan perfekt när han hävdade att de stora ideologiska striderna i det förflutna nu låg bakom oss och att mänskligheten hade nått historiens slut. I framtiden, menade han, skulle det inte finnas någon kamp eller konflikter om stora frågor och följaktligen inget behov av generaler eller statsmän. Fukuyama varnade för att tristessen kunde bli framtidens största fara.

Utvidningen och fördjupningen av EU 1992 och införandet av euron som gemensam valuta, passade in i denna optimistiska berättelse. EU var ytterligare ett bevis på att demokrati, och en gradvis utbyggnad av internationella institutioner kunde skapa evig fred mellan länder som tidigare hade utkämpat blodiga krig med varandra. Sammantaget verkade framtiden ljus inte bara för USA utan också för stora delar av världen. Liberala värderingar var på fram-marsch och tycktes obönhörligen dra världen i den riktning som de amerikanska ledarna ville att den skulle gå.

Med tiden skulle allt fler länder bli demokratiska, respektera de mänskliga rättigheterna och delta i en ständigt växande global ekonomi. USA-ledda internationella institutioner skulle underlätta samarbetet och öka transparensen, vilket skulle stärka liberala normer och enhetliga rättsregler ännu mer. USA:s makt var den grund som globaliseringen skulle vila på.

Presidenterna Clinton, Bush och Obama var alla tveklösa försvarare av USA:s liberala hegemoni. De utgick från att USA:s ledarskap var avgörande för globala framsteg och alla tre försökte använda amerikansk makt för att sprida demokrati, utöka USA:s inflytande och säkerhetsåtaganden samt förstärka en liberal världsordning.

Efter 9/11 sa George W. Bush att "terroristerna hatar våra friheter". Eller som han vid ett senare tillfälle sa, var han "förvånad över att folk hatar oss ... för jag vet hur bra vi är". Att insistera på att motståndarna "hatar våra friheter" befriade bekvämt nog Washington från allt ansvar och antydde att ingenting kunde göras för att minska hatet. Om USA:s fiender var oförsonligt fientliga oavsett vad USA gjorde, så var det enda alternativet att eliminera dem.

Eller som vicepresident Dick Cheney uttryckte det 2003: "Vi förhandlar inte med ondskan, vi besestrar den".

USA har haft lyxen att kunna ingripa var man vill och sedan dra sig tillbaka, när det går dåligt. Det gjorde USA i Vietnam, Irak, Somalia, Libyen och Afghanistan. De lämnade efter sig miljontals dödade, stora flyktingströmmar och svårt sargade länder. Detta ledde aldrig till att USA gjorde någon självrannsakan. Nyckelpersoner i USA:s utrikespolitiska elit har aldrig behövt ta några konsekvenser för sina misstag. Som en gång den amerikanske författaren Walter Lippmann konstaterade: Där alla tänker likadant tänker ingen särskilt mycket.

Det gick praktfullt fel. Med nästan alla mått mätt, och inom nästan alla viktiga utrikespolitiska områden, är USA och världen i sämre skick idag än den var för trettio år sedan. Det var höjden av hybris av amerikanerna att tro att de hade uppfunnit den enda fungerande modellen för ett modernt samhälle. Det var naivt av dem att tro att det med militärmakt gick att skapa stabila och framgångsrika demokratier i djupt splittrade samhällen, som aldrig tidigare hade varit demokratiska.

Mellan 2000 och 2015 bröt demokratin samman i 27 länder. Invasionen av Irak ledde till uppkomsten av ISIS, vars brutalitet och rekrytering på nätet inte bara inspirerade till terroristattacker i ett antal europeiska länder utan också ledde till den flyktingkris som i synnerhet drabbade Europa år 2015. Flera globala organisationer har politiserats, med konsekvensen att de faller sönder. När jag skriver detta så diskuteras stödet för Hamas inom UNRWA, FN:s Hjälporganisation för Palestinaflyktingar. Terrorism och kärnvapen har spridits trots USA:s ansträngningar för att begränsa dem. Under Nobels fredspristagare Barack Obamas sista år vid makten släppte den amerikanska militären mer än 26.000 bomber i sju olika länder.

Ingenting blev bättre av att USA inte heller själva lyckas upprätthålla de ideal, som de så ivrigt predikar för andra. Amerikanska tjänstemän har godkänt både tortyr och politiska mord, liksom övergrepp mot fångar i Irak, Afghanistan och det amerikanska fängelset i Guantanamo. Amerikansk kritik av andra staters agerande med avseende på mänskliga rättigheter framstår som hyckleri.

Vissa regioner - framför allt Mellanöstern - är nu fast i konflikter som kan ta decennier att lösa. Israel ligger i krig med Hamas och USA förser dem med vapen. Ryssland invaderade Ukraina på grund av att USA upprepade gånger ignorerade ryska varningar och hotade Moskvaregimens vitala intressen. Risken för att världen dras in i ett kärnvapenkrig ökar.

Den liberala demokratin är på tillbakagång på många håll och bilden av USA som en föregångare för stabila och kompetenta styrelseskick hade förlorat sin trovärdighet långt innan Donald Trump dök upp på scenen. Men det gjorde han.

Enligt Donald Trump har "globalismens falska sång" kostat miljontals amerikaner bra jobb och gjort den amerikanska ekonomin mycket svagare. Globaliseringen har också uppmuntrat till en invandring som hotar USA:s identitet och gjort det möjligt för farliga brottslingar och våldsamma extremister att komma in i USA. Till Trumps vallöften år 2016 hörde att han skulle riva upp de dåliga handelsavtalen, bygga en mur mot Mexiko och hindra extremister att komma in i landet. Han ville lämna Parisavtalet om klimatförändringar och hävdade det var en kinesisk bluff som syftade till att kväva amerikanska företag, Framför allt ville han ta tillbaka de jobb som förlorats till följd av globaliseringen och "göra Amerika stort igen" (Make America Great Again, MAGA).

Trump hyllade också Putin som en "stark ledare" och vägrade att fördöma Rysslands annektering av Krim. Dessutom ifrågasatte han öppet värdet av NATO och tyckte inte alls att det var självklart att USA skulle rycka ut till små NATO-länders försvar, eftersom många av dem inte uppfyllde kravet att två procent av BNP skulle sättas av till försvaret. Han sa att det kanske inte var så dumt om länder som Sydkorea och Japan skaffade egna kärnvapen, istället för att förlita sig till USA. Han kritiserade USA:s stöd till Assadregimen i Syrien, som har dödat flera hundra tusen civila i ett långt och bittert inbördeskrig.

I mars 2016 undertecknade 122 tidigare nationella säkerhetstjänstemän ett öppet brev som fördömde Trumps åsikter om utrikespolitik. Trump beskrevs som "fundamentalt oärlig" och "helt olämplig för ämbetet".

Jag tror inte alla fullt ut förstått att det som först var en maktstrid mellan Donald Trump och Hillary Clinton, och av allt att döma kommer att fortsätta som en kamp mellan Trump och Biden, inte bara är en kamp mellan två politiska block. Det är framför allt en kamp mellan liberal hegemoni och amerikansk isolationism. De som försvarar USA:s liberala hegemoni är övertygade om att vinner Trump, så kommer ondskan att ta över världen. De förstår inte att det redan skett. USA:s liberala hegemoni riskerar att leda världen in i ett tredje världskrig.

Karl-Olov Arnstberg

<https://morklaggning.wordpress.com/2024/05/19/sondagskronika-liberal-hegemoni/>

Alla texter är © på denna blogg. Det är tillåtet att sprida texterna under förutsättning att ni alltid länkar till källan här på bloggen.